

## **O P O V E L J E V A L N E M J E Z I K U N O B S L O V E N I J E**

Narodna skupnost je živ organizem in se mora bojevati za svoj obstoj med drugimi narodi. Če ljudje izgubljajo občutek narodne pripadnosti in odgovornosti, nastane nevarnost, da se potujčijo in narod zamre. V vsej znani zgodovinski dobi so Slovenci morali skrbeti in se truditi za priznanje svojih narodnih pravic, če so hoteli obstati. Hoteli so imeti iste narodne pravice kot njihovi sosede in se uveljavljati proti vsem tistim, ki so se vmešavali v njihove notranje narodne zadeve.

Potrebna je bila zavest in skrb, da ostane naselitveno ozemlje narodnostno čisto. Naklepi nemško avstrijskih društev Südmarke in Schulvereina so stalni opomin delovanja tuje sile. Prvo je imelo namen, da z odkupi zemljišč in naselitvijo tujcev razrahlja strnjenost slovenske zemlje, drugo pa je zbiralo denarna sredstva za ustanavljanje potujčevalnih otroških domov, vrtcev in šol. Tako se v zamejstvu dela v bistvu še zdaj.

Znani so napor za zedinjeno Slovenijo, ki naj bi združila po avstrijskih deželah razkosane Slovence in si pridobila moč za uveljavitev slovenske državnosti (kot je takrat uspelo Ogrski), da bi s tem zajezila tuje raznarodovalne naklepe in uresničila in uveljavila narodnostne pravice in simbole.

Med okupacijo in razdelitvijo slovenske zemlje, so v drugi svetovni vojni začeli preseljevati Slovence, da bi jih oropali zveze z morjem in postopoma uničili slovenski narod. Borci in aktivisti v NOB so se bojevali prav zato, da bi preprečili narodno uničevanje in da bi v socializmu v Jugoslaviji ustvarili svojo državnost, ki bi jih varovala pred vsakršnim potujčevanjem. Svoboda naj bi omogočila obstoj in razvoj slovenskega jezika, zavarovala strnjeno čistost slovenske zemlje in omogočila ohranitev in bogatitev slovenskih gospodarskih, kulturnih in narodopisnih dejavnosti. Enakost z drugimi jugoslovanskimi narodi in republikami v zadevah skupne države naj ne bi krnila državnosti nikogar, torej tudi ne slovenske.

II. zasedanje Avnoja je za trajno ustanovilo in z obilo prelite krvi slovenskih borcev za svobodo zapečatilo federativnost skupne države na podlagi enakopravnosti narodov, potem ko je že praksa vpeljala temeljne oblike sožitja.

Za Slovence so cilji NOB in OF pomenili višjo kakovostno vrednost kot za nekatere druge narode, katerih državnost je že bila zgodovinsko znana. Slovenci pa smo prvič po dolgem tisočletju ustvarjali svojo sodobno državnost in jo v krvavem in zmagovitem boju proti zunanjim in notranjim sovražnikom tudi dosegli. Hkrati so nas posebni pogoji našega zemljepisnega položaja vključevali v skupnostno usodno povezanost z drugimi narodi na temelju enakopravnosti; o dobrem sosedstvu in partnerski etiki nismo dvomili.

Eden izmed dokazov slovenske državnosti (suverenosti) je nastanek slovenskega poveljevanja v partizanskih in rednih enotah slovenske osvobodilne vojske. Slovenski jezik se je takrat uporabljal kot edini v vseh slovenskih vojaških enotah. Drugače za vojsko, ki se je bojevala za državnost svojega na-

roda, tudi ni bilo mogoče. Ti boji naj bi dokončno odpravili slovensko zgodovinsko državopolitično zaostajanje za drugimi evropskimi narodi.

Za uporniško bojevanje so bile razmere med okupacijo izredno težavne. Lažje bi bilo brez bojev pričakovati zmago zaveznikov in »osvoboditev« v stari raznarodovalni in socialno krivični monarhiji, toda ljudje so dali vse od sebe in prenašali najhujše žrtve, samo da bi preprečili vrnitev sistema in metod vladanja bivše kraljevine nad Slovenci in njene nesposobne in osovražene zatiralske armade, zaradi njenega neljudskega značaja. Niso je marali zaradi zanemarjenja in negiranja slovenske narodnosti in nespoštovanja ljudskih narodnostnih posebnosti.

Kako se je mogoče s srcem bojevati za državo in armado, ki zanika obstoj tvojega naroda? Bila je osovražena, ker so častniki in podčastniki prezirali ljudi nesrbskih narodov in jezikov; tuja je bila, ker ni priznavala slovenskega jezika, maternega jezika precejšnjega dela svojih vojakov, njihovih navad in kulturnih potreb. Ko ne bi bilo najvišjih »ujedinjujočih«, a hemogonističnih ciljev posrbljenja oziroma pojugoslovanjenja, kakor so zaradi lažjega izvajanja raznarodovanja imenovali to akcijo vrhovni voditelji monarhije, bi bilo nerazumljivo, zakaj so kadrovce postavljali v težke jezikovne okoliščine armijskega internatskega življenja kljub temu, da je to škodovalo učenju.

Zaostalost in pomanjkanje patriotizma sta postala očitna, ko je prišlo do mobilizacije in prvih bojev. Nastale so zmešnjave, ljudje so se vzdržali potrebnih dejanj in v nekaj dneh je razpadla ta raznarodovalna in odtujena vojska.

Prav zaradi nasprotovanja krivicam režima je bila ljudem vse upanje novo nastajajoča narodnoosvobodilna vojska. Ta si je od samega začetka privzela pravi ljudski značaj slovenske narodne vojske. Zaradi poštenega zadržanja domačih komunistov in tudi zaradi nastopa SSSR (o tej so imeli celo preveč dobro mnenje) so ljudje bili prepričani, da je nastal ugodni trenutek. Menili so, da bosta tako velika tragedija s toliko prelite krvi in takšno do skrajnih meja hrabro žrtvovanje res prinesla pravo osvoboditev pa tudi veljavnost slovenske narodne državnosti kot prvi znak družbene in нравstvene pravičnosti na vseh področjih. V zavest Slovencev je bilo vsidrano mnenje, da bo za razliko od stare države raba slovenščine in njena enaka veljavnost v novi državi nesporna že kot nujna manifestacija narodne državnosti v skupnosti jugoslovanških narodov.

Na splošno sploh ni bilo dvoma, da slovenščina v novi državi ne bi bila enakovredna z jeziki drugih jugoslovanških narodov. Zares državnosti (suverenosti) in tudi varnega obstanka naroda ni brez popolnoma izenačene veljavnosti maternega jezika borcev z drugimi jeziki skupne države. Prav zavest, da se bojujejo za simbole svoje narodnosti, je najbolj delovala na patriotizem partizanov. Znano jim je bilo, da z vsakim zmanjševanjem narodnostne in jezikovne enakopravnosti tone tudi narod; in s tem tudi vera, da so pripadniki takega naroda enako upoštevani, kar ima tudi svoj gospodarski prizvok.

Glavni štab Slovenije je bil samostojen organizator slovenskih enot. Bil je sicer podrejen vrhovnemu štabu Jugoslavije, kot je bila KP Slovenije sestavni del KP Jugoslavije. Vendar je imela Slovenija svoj narodni centralni komite, ki pomeni samostojno politično enoto in ki odloča na stopnji narodne suverenosti (državnosti), in je tudi Glavni štab Slovenije deloval ravno tako samostojno na stopnji naroda (ne narodnostno mešane pokrajine), na narodnostnem vojaškem področju, v vseh vodstvenih zadevah.

Kakšno je bilo stališče KP v narodnostnem pogledu glede uporabe jezika v vojaških enotah in glede teritorialnosti služenja vojaškega roka in s tem samim tudi formiranja enonarodnih vojaških enot, ki le po narodnostih urejene, omogočajo rabo maternega jezika?

Slovenski komunisti oboroženega boja in snovanja bojnih enot niso začeli nepripravljeni in nevešči. Že predvojna revolucionarnost se je ilegalno bila z upravno-policijskimi in vojaškimi organi stare države, bila je v stalni bojni pripravljenosti in je z nadaljevanjem in stopnjevanjem svojega delovanja organsko prešla v odkrit in javen množičen boj proti novi oblasti. O načinu partizanskega bojevanja so bili kar dobro obveščeni; človeško naravo in potrebe so razumevali že iz same ideologije in bogate literature za pravice delavskega razreda.

Tako je npr. partija zavzela zelo pomembna in napredna stališča, ki razkrinkujejo in pobijajo zloglasno postopanje stare kraljevske jugoslovanske vojske in vlade. Tako v resoluciji V. razširjenega plenuma Izvršnega komiteja komunistične internacionale (knjiga Historijski arhiv Komunističke partije Jugoslavije, tom II., str. 434—436, poglavji O jugoslovanskem vprašanju, tč. II, in Nacionalna politika KPJ tč., III) beremo naslednje: »Legende o narodni enotnosti Srbohrvatov in Slovencev je treba demaskirati kot politiko narodnega zatiranja s strani velike srbske buržoazije. Noben komunist ne sme pomagati vzdrževati to legendo npr. z govoričenjem o naravnem procesu utopitve, ki jo nemara celo sam naravni razvoj usmerja, in temu podobne pravljice.« V točki 6 pa beremo: »Mnenje . . ., da mora KP na isti način in enako ostro nastopati proti nacionalizmu hrvaške in slovenske buržoazije kot proti vsakemu nacionalizmu sploh, ni le oportunistično, ampak objektivno koristi nacionalistični politiki velikosrbske buržoazije. Komunisti morajo v svojem boju vedno ločiti narod, ki zatira, in narod, ki je zatiran.

Hrvaški in slovenski komunisti lahko (in tudi naj) kritizirajo buržoazni nacionalizem svojega naroda . . . A srbski komunisti morajo najbrezobzirneje nastopati proti politiki nacionalnega zatiranja, ki ga izvaja velikosrbska buržoazija.«

Iz dokumentov, ki se nanašajo na jezik v vojaških enotah in na teritorialno služenje vojaškega roka, navajam samo kratke izvlečke. V brošuri Komunistične stranke Jugoslavije, ki obravnava kmečke zahteve in program KSJ (sodi še v l. 1934), se poziva k ustanavljanju revolucionarnih kmečkih odborov.<sup>1</sup>

»V borbi za pravice narodov na samoodločbo se morajo delovni kmetje že danes boriti za naslednje neposredne zahteve: /.../ Proti nasilnemu posrbljevanju za narodni jezik v šoli, na sodišču in vojski, v krajih, kjer prebivajo Makedonci, Slovenci, Albanci, Nemci, Madžari in Romuni /.../ Proti odsluženju vojnega roka Hrvatov, Slovencev, Makedoncev, Albancev, Črnogorcev, Madžarov, Nemcev itd. izven njihovega domačega kraja /.../«

Na posvetovanju predstavnikov KP Jugoslavije in KP Italije 9. januarja 1930. leta sta bila na posvetu tudi predstavnika KBF (komiteja balkanske federacije in jugoslovanske komunistične mladine). Šlo je za položaj v Jugoslaviji in Italiji, posebno še glede Slovencev in Hrvatov. Med drugim so po-

<sup>1</sup> Izvirnik v Regentovem arhivu, fasc. II, mapa 10, se hrani v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani; brošuri KPJ Kako rešiti našo vas pred propastjo? in Kmečke zahteve in program KSJ je v knjigi Istorijski arhiv komunistične partije Jugoslavije, poglavje Akcioni program KO- za selo, za narodni jezik u vojsci, Tom II, str. 265.

litični sklepi za usklajeno dejavnost KPJ in KPI.<sup>2</sup> Med drugim je tudi odstavek, da se mora vojaška vzgoja vršiti v maternem jeziku« in da se mora »služenje vojaščine izvršiti v pristojnem domačem kraju«.

Podrobnejših razlogov in pojasnil nisem zasledil v dokumentih; omenjeno je le, da je raba tujega jezika nasilno posrbljevanje in da je v nasprotju z narodno enakopravnostjo.

Seveda je tako stališče partije glede jezika Slovencem ugajalo. Od prvih začetnih partizanskih enot, ki so nastajale po terenu, pa do vse večjih enot, v katere so se združevale, so Slovenci uporabljali slovenski jezik za vse potrebe. Partizani so bili prostovoljci, ki so šli v boj za osvoboditev svojega naroda, za osnovne pravice svobode. Če bi bili uporabljali za poveljevanje tuj jezik, bi že samo sprejemanje tujega jezika bila v nasprotju s cilji boja. Tudi poveljevalni jezik je eden prvih in najzgovornejših narodnostnih simbolov, osnovna pravica in izraz dostojanstva in enakopravnosti. Z njim se vsako prostovoljno organiziranje začena. Zato poveljevalni jezik ne more biti drug kot materni. Čisto logično je domnevati, da poveljevanje v maternem jeziku lahko samo krepi borbena pripravljenost pripadnikov določene narodnosti. Pri tujem poveljevalnem jeziku pa je ravno narobe, saj človeka stalno opozarja na večje pravice nematerne jezika, kar ustvarja kompleks manjvrednosti. Sicer pa tega sploh ne bi bilo treba dokazovati, če bi bili ideološko dovolj napredni.

Manogi partizani srbohrvaščine sploh niso znali, drugi so jo razumeli le površno, le redki so jo obvladali popolnoma. Partizani so bili večinoma mladi ljudje, vojaščine še ne vajeni. Kolikor pa so prihajali borci iz španske državljanske vojne, bivše kraljeve vojske Jugoslavije in Italije, starejši pa celo iz avstrijskih vojaških enot, so sicer v začetku vnašali nekaj tujih besed v poveljevanje, toda ker so bili vsi borci Slovenci, se je tudi poveljevanje kmalu izčistilo in postalo čisto slovensko. Vsa administracija, učni in govorni jezik so bili v slovenskem jeziku. Dokaz za to je celotno ohranjeno arhivsko gradivo. Tam je vsa uradna administracija (partizanski zakon, partizanska prisega) in tudi vse veliko propagandno gradivo. Kar ni bilo izvorno pisanega v slovenščini, je bilo v slovenščino prevedeno; tako npr. poglavje iz VKPB in drugo. Ves tisk je bil v slovenščini, prav tako radijske oddaje, in sicer iz leta 1941 kakor iz časa po kapitulaciji Italije. Slovenski borec je bil ponosen na svoj jezik, ki se je v NOB v celoti uveljavil. Prav slovensko poveljevanje je bilo znamenje za slovensko vojsko. To dejstvo je onemogočilo uveljavitev četništva v Sloveniji in veliko prispevalo k trdnosti, zvestobi in udarnosti slovenskih enot.

V skladu s sklepi II. zasedanja Avnoja o narodni enakopravnosti narodov Jugoslavije ter nujnimi zahtevami razvijajoče se NOB Slovenije je Glavni štab Slovenije NOV in POS izdal tudi formalni odlok o slovenskem poveljevanju, kateremu so pridana tudi slovenska povelja.<sup>3</sup>

Povelja so: Mirno!, Od-mor!, Razhod!, Zbor!, Na de-sno (levo) ravnaj!, Mirno!, Naprej, marš (desetina, vod, četa itd.), Menjaj korak!, V tek naprej, marš!, V diru naprej, marš!, V teku naprej, marš!, V teku v korak!, V dir, marš!, V korak!, Četa (vod, desetina), stoj!, Na desno!, Pol v desno!, Polkrog v levo!,

<sup>2</sup> (Fotokopija je v arhivu CK ZKS — Fond Kominterne.)

<sup>3</sup> Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Izvirna kopija je v arhivu Glavnega štaba NOV in POS, F. 11. — I.

Na ra-mo!, K nogi!, Kle-kni!, Lezi!, Vstani!, Nož na puško!, Nož v nožnico!, Na strel!, Meri!, Naravnost (pol v desno, pol v levo), Ogenj!, Zapni puško!, Odpni puško!, Streljaj naravnost (pol v desno, pol v levo) v sovražno strelsko vrsto, Začni!, Ustavi ogenj!, Vrzi bombo!, Pozdrav! (na desno, na levo), Desetina (vod, itd.) naprej, marš!, Desetina (vod, itd.) v tek naprej, marš!, Desetina (vod, četa itd.), stoj!, Desetina, ustavi ogenj!, Stroj fronto na levo (desno), Fronta na levo naprej, marš!, Desno v red naprej, marš!, Odštejte!, V četverored na desno!, V fronto v levo (pol v levo)!, Stroj se v vrsto!, Stroj se v dvojno vrsto!, Stroj dvored!, Z desnim krilom naprej!, Z desnim krilom naprej, desetina, marš!, Prema smer!, Z desnim krilom naprej v tek, marš!, Tekom v zbor!, Na mestal, Ponovi!, Krij!, Sprosti korak!, V strelce!, Juriš — hura!<sup>4</sup>

To so kratka neposredna povelja, ki jih uporabljajo za poveljevanje, kadar je vojaška enota (ali njen del) zbrana v formaciji, postavljeni v stroju, in ko je potrebna pozornost in poslušnost zaradi hitrega prehajanja iz ene oblike v drugo ali za skupno rabo orožja, ko so vsi gibi točno predpisani. Predpisi tudi določajo, kdo lahko nastopa in komu lahko poveljuje. Pravilniki določajo tudi kaznovanje za nepravilno izvršena povelja.

Poleg teh kratkih povelj so še druga, daljša, bolj opisna, deloma imajo čisto določene izraze in predpisana izvajanja, deloma pa so pojasnila takih direktiv, povelj, ki zahtevajo sestavljeno izvajanje, s premišljenim odločanjem, če med izvajanjem nastajajo spremembe in so nujna prilagajanja novemu položaju. Ta daljša povelja so lahko tudi zapletena in zahtevajo večjo inteligenco. Za večje enote so povelja pisana ali tipkana. Za resnični boj prevladujejo te vrste povelja. Zahtevajo dobro znanje jezika, da ne bi prišlo do nesporazumov. Zlasti tu se ne more poveljevati v tujem jeziku, če hočemo doseči pravilno in uspešno izvajanje del. V NOB je prav tukaj med poveljujočimi in izvajalci bila povezanost in razumevanje, ki sta nujna za kritične in napete trenutke v nastopu pred napadom na sovražnika, ko se vsakokrat postavlja na kocko lastno življenje, ko je odvisno od osebne volje posameznika, do katere stopnje tveganja življenja bo šlo. Izkušnje v NOB so dokazale, da je bilo edino pravilno, če je vse poveljevanje v slovenščini, v maternem jeziku borcev, izvršujočih in poveljujočih hkrati. Materni jezik namreč v tem odločilnem trenutku ustvarja med njima tisto zaupanje, ki je nujno potrebno za zmago. Vedeti je treba, da se izvršujoči več ali manj loči od poveljujočega in samostojno izvaja povelja.

K temu poveljevanju je spadalo še vse drugo, kar je pospeševalo bojno moralo bojevnikov in kar je vse zvezano z maternim jezikom in okoliščinami, ki so izpolnjevale življenja borcev in krepile domoljubje v nasprotju s tujstvom okupatorjeve nacionalnosti, potencirane z nacizmom in fašizmom.

<sup>4</sup> Izvirnik je v arhivu Istrskega odreda, F. 296/II/7. Primerjaj še naslednje spremno pismo Glavnega štaba NOV in PO Slovenije z dne 1. maja 1944.

V naši Narodno osvobodilni vojski in Partizanskih odredih Slovenije smo doslej poveljevali s povelji bivše srbske armade, katere je prevzela tudi jugoslovanska vojska. Naš slovenski narod, ki se je skozi vso svojo zgodovino najbolj žilavo boril za svoj materni jezik je stremel tudi v bivši Jugoslaviji za njegovo enakovrednost. Slovenski jezik, čeprav je bil državno priznan, pa ga je uradna srbsčina v državnem aparatu vedno bolj izpodrivala, v vojski pa je bila popolnoma privilegirana. Ne smemo se zaradi tega čuditi, da se je slovenski vojak počutil v bivši jugoslovanski vojski manjvrednega, ker

Na drugem avnojskem zasedanju je vrhovni komandant Tito slovenski delegaciji potrdil: 1. da imajo Slovenci vojsko, ki uporablja in naj tudi za naprej uporablja slovenščino v vseh vojaških enotah od najvišje do najnižje; 2. da jo sestavljajo Slovenci in 3. da bodo slovenski vojaki po vojni služili v Sloveniji v slovenskih vojaških enotah.<sup>5</sup> S tem v zvezi je treba reči, da smo tisto ustavno določilo, ki govori o izjemnosti rabe srbohrvaščine v sedanji povojni armadi imeli začasno izjemo in zato upravičeni pričakujemo koristno spremembo.<sup>6</sup>

je bil v tem oziru zapostavljen. Danes pa, ko smo iz prebujajočih se narodnih sil dvignili narodno zavest, v mogočen oborožen upor, ko smo si pod najtežjimi pogoji zgradili prvič v naši zgodovini svojo vojsko, lahko pristopamo k izvrševanju pravic, ki nam jih je zajamčilo II. zasedanje AVNOJ-a.

Naša sedanja Narodno osvobodilna vojska je zrastle iz našega ljudstva. Ne nasploh se na nobene vojaške tradicije, ki jih doslej ni imela, ampak jih s sedanjim veličastnim bojem ustvarja. V prvih začetkih našega partizanstva, ko še nismo imeli urejene in številčne svoje vojske, smo upravičeno vzeli svoja povelja iz bivše jugoslovanske vojske in to predvsem zaradi tega, ker je del partizanov, ki je služil v bivši jugoslovanski vojski, ta povelja že poznal. Naša vojska se množi z novimi kadri in borci, katere je treba na novo naučiti ne le v poveljevanju, marveč v vseh vojaških stvareh. Kar velja v splošnem za Slovence v bivši Jugoslaviji, velja pa še tem bolj za Primorce in Korošce, ki so živeli pod tujimi fašističnimi režimi in so bili v nacionalnem pogledu še bolj zatirani. Kljub temu, da smo sredi osvobodilnega boja, nam zgoraj navedena dejstva narekujejo, da že sedaj uvedemo v naši vojski enotna slovenska povelja.

Bodoča federativna demokratična Jugoslavija jamči slehernemu narodu popolno politično in tudi jezikovno svobodo. S tem, da bo imela naša Narodno osvobodilna vojska svoja slovenska povelja, ne bomo rahljali udarne moči in sposobnosti naši skupni narodno osvobodilni jugoslovanski vojski. Nasprotno! Njena moč in sposobnost bosta še večji, ker se bo slovenski vojak in naša vojska, ki je sestavni del jugoslovanske osvobodilne vojske, mnogo hitreje dvigala in utrjevala, ker bo naš borec povelja razumel. Naša moč in nerazdružena povezanost jugoslovanskih narodov obstoji v tem, da vsakdo za sebe in po svojih največjih sposobnostih na najuspešnejši način tolče in uničuje skupnega fašističnega sovražnika. V tem vidimo najlepši in najtrdnejši temelj naše skupnosti jugoslovanske narodne osvobodilne vojske. Ta naš Odlok, ki bo objavljen v »Vestniku« je v skladu z razvojem in potrebami naše vojske in je napravljen v duhu sklepov AVNOJ-a, ter tudi z izrecnim pristankom maršala tov. Tita.

Priloženo Vam pošiljamo besedilo slovenskih povelj, katere razdelite vsem podrejenim edinicam. Vsi štabi in vojaške komande morajo naučiti slovensko poveljevati vse komandante in komandirje in tudi vse borce najkasneje do 1. julija t. l. Višji štabi naj posebej pojasnijo svojim podrejenim štabom in komandam o pomembnosti in važnosti tega odloka.

Poročajte nam, kako so naši borci sprejeli uvedbo slovenskega poveljevanja.

Smrt fašizmu — Svobodo narodu!

Nam. politkomisarja:  
Avbelj Viktor I. r.

Komandant, generalmajor:  
Franc Rozman I. r.

Pripomba J. Avšiča: Besede, da se je dotlej poveljevalo le v srbsčini, je treba jemati z rezervo glede na dejstva, ki sem jih glede poveljevanja v slovenskih partizanskih enotah omenjal zgoraj (nanaša se samo na kratka neposredna (strojeva) povelja, ne pa na večja direktivna poveljevanja, ki v vojnem času prevladujejo). Ker se v partizanih skoraj ni ekserciralo, strojeva povelja niti niso bila posebno rabljena.

<sup>5</sup> O tem razgovoru predstavnške delegacije slovenskega naroda na II. zasedanju AVNOJA v Jajcu sta znana dva dokumenta; prvi je zapisek dr. Marjana Breclja, ki se v izvorniku nahaja v arhivu Inštituta za delavsko gibanje v Ljubljani. Tam je zapisano, da je general Avšič govoril o krivicah, ki jih je nalagal nematni tuji poveljevalni jezik v vojski, ter vprašal Vihovnega komandanta, če bo za Slovence v novi državi ostal, sedaj uporabljeni, slovenski poveljevalni jezik v armadi? Tovariš Tito je na to od-

Brigade so imenovali v NOB po znamenitih slovenskih možeh iz kulturnih in revolucionarnih krogov. Na takih temeljih so gradili domoljubje borcev, patriotizem in internacionalno revolucionarnost. Hude sovražne udarce, krize ob večjih ofenzivah (npr. italijansko ofenzivo poleti 1942. leta in nemško jeseni 1943. leta) smo kmalu preboleli ob pomoči slovenskih ljudi, ki so svoji vojski obilo pomagali. Domači ljudje v enonarodnih enotah in slovensko pove-ljevanje je bil za njih najprepričevalnejši dokaz enakopravnosti v Jugoslaviji. Zraslo je novo zaupanje v možnost enakopravnega sodelovanja z jugoslovan-skimi narodi, in to je bila spodbuda za novo moralno navdušenje in je dajalo moč za nove napore.

Nobena sovražna propaganda, ki je govorila, da je NOB slovenstvu na-sprotna in tuja vojska, ki se bojuje za protinarodni internacionalizem, ni bila uspešna, ker so se ljudje in borci na terenu sami vedno lahko prepričali, da to ni resnica.

Tudi ko so slovenske brigade in divizije odhajale iz Slovenije na Hrvaško, se tam bojevale in se ponovno vračale, ni bilo zaradi slovenskega poveljevanja nobenih težav. Z lahkoto so se vključevale v skupne višje organizacijske enote zaradi izpolnjevanja širših nalog in se zopet z lahkoto izločevale za druge kombinacije. Povsod so jih ljudje sprejemali kot svoje, ker so v praksi kazale podobo enakopravnega spoštovanja vseh narodnosti Jugoslavije.

govoril: »Jasno, povsem jasno je, vi ste slovenska vojska zato morate imeti v njej sloven-ski jezik od vrhovnih komand do najnižjih edinic.« Tudi Edvard Kocbek piše o tej obljudi Vrhovnega Komandanta (v knjigi Slovensko poslanstvo). Navaja Titov odgovor: da »ni nobenega dvoma, da smo Slovenci v tej vojni ustvarili svojo vojsko, da bo ta vojska ostala slovenska tudi po vojni in da bo imela slovenski komandni jezik od vrhov-nega poveljstva navzdol do najnižjih enot«.

Te dane besede Vrhovnega Komandanta in Maršala Jugoslavije, ki je bil takrat tudi pravkar izvoljeni predsednik Nacionalnega komiteja (vlade) nove Jugoslavije v času vojne, ko je bila slovesno proklamirana državnost slovenskega naroda in federativnost jugoslovanske države, smo kajpak vzeli kot svečano zagotovilo, kot državniško besedo našega vrhovnega komandanta, katerega avtoriteto smo z vso močjo pod-pirali. Možnost izpolnitve te obljube je bila v NOB dejansko dokazana. JLA ima sveto dolžnost, da izpolni svoj dolg, ki je nastal z obljubo in besedo vrhovnega komandanta.

Poleg tega, kar sta o rabi slovenščine točno zapisala tov. Breclj in Kocbek, je Maršal odgovoril tudi na Avšičevo vprašanje glede teritorialnosti služenja kadrovcv; odgovor je bil, da bodo slovenski kadrovcv služili v Sloveniji.

<sup>6</sup> Tito poudarja velik pomen edinstva slov. naroda sedaj in v bodoče in izjavlja, da ne sme in ne more imeti slovensko ljudstvo nobene bojazni glede ravnopravnosti in samostojnosti slovenskega naroda. Mere, ki morda sedaj izgledajo centralistične so le nujnost za uspešno borbo in potrebne, da pred zunanjim svetom predvsem pred zavez-niki dokažemo skupno voljo jugoslovanskih narodov do osvoboditve in da iz političnih razlogov nastopamo kot enota. Angleži so se bali, da bomo izkoristili pravico do samo-odločbe, ki jo daje atlantska karta in da se bodo v napačnem tolmačenju teh pravic jugoslovanski narodi medseboj razcepili. Ker je dokazal potek borbe jugoslovanskih narodov dosedaj ravno obratne uspehe, zato taka popularizacija s strani zapadnih zavez-nikov. Zasluga Slovencev je, da so prvi dosegli to edinstvo in dajali ostalim narodom ta vzgled. V pogledu bodoče borbe, pravi tovariš Tito, da bo še težka, da bo treba dvig-niti v konkretno borbo vse in mobilizirati vse sile za vojsko, kar bo sedaj po jasnih odločitvah AVNOJ-a veliko lažje. Ponovno poudarja, da so Slovenci prinesli odločilen delež k jugoslovanskemu edinstvu. Opozarja na to, da se izogibamo vsakih medsebojnih sporov, ki so sedaj spričo velikih dogodkov brez pomena in da pobijamo sektaštvo.